

HUMANITAS

821.135.1

scriitori
români
contemporani

VITALIE CIOBANU

**ZILELE
DUPĂ
ORESTE**

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

„O nouă speranță mă va îmboldi mâine dimineață și mai departe, către acei munți neexplorați pe care umbrele nopții îi ascund acum. Voi porni încă o dată la drum, în vreme ce Domenico va dispărea la orizont în partea cealaltă, pentru a duce în orașul atât de îndepărtat inutilul meu mesaj.“

Dino Buzzati, *Cei șapte mesageri*

Zilele după Oreste

În fiecare dimineață, la 8, Oreste obișnuia să deschidă ghereta sa cu lucruri vechi, adunate din te miri ce cotloane ale orașelului în care locuia: clondire, patefoane, lămpi de gaz, porțelanuri recondiționate, obiecte de veselă argintată ieșite din modă, rame de tablouri incrustate, păstrând încă amintirea pânzelor dispărute, oglinzi cu înfățișări înșelătoare și alte relicve ale timpului. Și nu uita să agațe în geamul murdar al ferestrei de la intrare același anunț, scris cu litere de tipar, ușor aplecate spre stânga: „Azi nu avem lămâi“. Anunțul, evident, nu etala nici o legătură cu „specializarea“ dughenarului și, în plus, nici nu voia să sugereze o posibilă, latentă schimbare a ofertei, dar asta nu-l deranja câtuși de puțin. Era un mod al său de a sfida bunul-simț și o frustrare nemărturisită, pe care încerca să o învingă, dându-i un nume: lămâile – mai greu de găsit în lumea în care trăia – reprezentau un semn de prosperitate și belșug, pe care era bine să-l sugerezi, chiar și printr-o negare. Făcea bine la imagine. Altfel, trecuseră mai mulți ani de când Oreste renunțase să-și bată capul cu relații de strictă cauzalitate între fenomene și întâmplări. De vină fusese poate și acea „fractură abruptă de destin“ – cum îi plăcea lui să spună în discuțiile cu foștii colegi sau rarii mușterii care-i treceau pragul,

drapându-se pentru o clipă într-un aer de solemnitate convențională – intervenită în viața lui de cuminte și laborios profesor de estetică la liceul din localitate. Zăpăceala care cuprinsese în scurtă vreme orașelul său de la marginea imperiului, după anunțarea unor importante schimbări politice „la Centru“, atrăsese întreaga comunitate și pe fiecare membru al ei luat separat într-o aventură demențială. Existau zvonuri că *Centrul* însuși și-ar fi încetat existența, fragmentându-se într-o puzderie de feude „suverane“, cu propriile edicte și blazoane scoase de la naftalină – fapt ce îl determinase pe Oreste, ca frenetic pasionat al goticului ce era, să proclame „intrarea într-un nou Ev Mediu!“ În scurt timp, cursurile de estetică de la liceu deveniseră o amintire, și după vreo trei ani în care încercase fără succes să-și găsească o slujbă cât de cât remunerată, Oreste se trezise într-un compartiment de tren, puțind de trupurile nădușite ale altor „refugiați economici“ ca el, așteptând cu nervii chirșiți rondul grănicelor germani, la intrarea în țara lui Goethe.

*

Oreste era un om al dialogului. Descoperise cu fervoare politicul, ca pe o dimensiune existențială care îi fusese multă vreme refuzată, ca și majorității concetățenilor săi. Dar ceea ce îl deosebea fundamental de ei era faptul că omul chiar se confunda până la uitare de sine cu sloganurile generoase ale zilei – libertate, toleranță, justiție, civism, ecologie, drepturile minoritarilor ș.a.m.d. – și era gata să peroreze interminabil despre aceste lucruri, ca despre o cauză personală a sa, care-i solicita, aparent fără rest, întreg timpul disponibil. Obișnuia să stea de vorbă îndelung, la gheretă, unde-l vizitau

foștii colegi pentru a-și mai scărpină limbile, „la Oreste“, cum spuneau ei. O făcea și pe stradă, oprind intempestiv cunoștințe, salutându-le de la distanță cu voce tare și gesturi largi, stârnind atenția trecătorilor și jena celui interpelat, care se vedea obligat să reacționeze fără voia lui, de cele mai multe ori stângace, neștiind ce atitudine să adopte. Putea să se oprească, dacă avea chef, să asculte pledoariile fierbinți ale vânzătorului de lucruri vechi și de idei de ultimă oră, sau să grăbească pasul, pretextând lipsa de timp, un necaz sau o întâlnire urgentă. Important era să se decidă repede, pentru a evita penibilul. Oreste îi observa ezitățile și, de regulă, nu-și rata prada: traversa rapid carosabilul, dacă omul său se afla pe celălalt trotuar, și-l lua în primire, atacându-l cu o noutate care avea darul să-i paralizaze „victimei“ puseurile de nervozitate. „Cred că știi de ultimele propuneri ale creștin-democraților, care vor să introducă pragul de cinci la sută pentru partide în alegerile generale, față de trei, cât prevede legea acum, pentru că așa este în Vest. Dar e ca și cum și-ar semna singuri sentința, căci numai foștii comuniști pot întruni baremul de cinci la sută la nivel național!“ – exclama Oreste, prinzându-și de cot interlocutorul, ca să adauge imediat o frază, reținută din cine știe ce articol de presă sau emisiune radio, pe care și-a însușit-o automat – „Atomizarea politică de la noi se datorează numai ambițiilor unor lideri care se consideră singurii chemați să salveze Patria. De aceea nu se pot aduna într-o alianță de centru-dreapta! Ar trebui ca noi, cetățenii care i-am votat, să le cerem să o facă, chiar noi doi putem semna o declarație!“ Furia sa discursivă nu se domolea cu una-cu două: „De fapt, trăim în Balcani. Să nu te miri de nimic. Știi cum văd eu Balcanii? Ca pe o

zonă care adună puțin fascism, puțin comunism, puțin populism și puțin clericalism. Dar peste toate acestea stăruie o mare doză de irațional!“. Oreste își formula sentințele antitetic, era un fel de raport din care nu lipsea niciodată celălalt termen: „Asta nu înseamnă că occidentalii sunt mai omogeni! Nici vorbă. Ascultă ce-ți zic, eu i-am cunoscut bine. Atitudinea lor față de noi e un amestec de pragmatism și naivitate, de intoleranță și filantropie. Au descoperit niște rude sărace, care le dau prilejul să-și demonstreze cât de buni sunt. Mi-e greață, mi-e greață! Nu-i poți crede decât pe jumătate. Mâine se vor înțelege iarăși cu rușii și se vor scutura de noi ca de niște ploșnițe!“ Monologul său zigzagat sfârșea la fel cum începuse, fără nici un avertisment. Sedus de elocința fostului profesor de estetică, devenit un tribun politic *sui generis*, cetățeanul nu băga de seamă când se trezea abandonat. Arunca priviri contrariate în jurul său – fusese acostat prea abrupt, pentru a suporta umilința altei incertitudini. Oreste însă era deja departe, vânând o nouă cunoștință sau doar fâlăitul unei fantasme, de care nu se despărțea niciodată.

*

Deși o fire sociabilă, chiar în exces, Oreste, cum se putea presupune, nu era membru în vreun partid politic și nici sindicalist. Îi repugna orice fel de aliniere, și adevărul este că nimeni nu s-ar fi gândit să-l atragă în vreo activitate de acest gen. Omul, hotărât lucru, nu putea fi înregimentat, înscris într-o categorie a „normalității“. El reprezenta mai degrabă emblema unor timpuri ieșite din țâțâni. De altfel, pe cât de ciudat amesteca noțiunile elementare, eroul nostru știa să delimiteze categoric pasiunea sa de negustor (deși era vorba totuși de

un mercantilism... estetic) și gustul pentru politică de grija pentru mama lui bolnavă. Locuiau amândoi într-un mic apartament, la etajul doi al blocului, într-o anexă a căruia își deschisese, cu îngăduința administratorului, ghereta atemporală. Bătrâna, pe jumătate paralizată, nu mai ieșise din casă de nouă ani. Legătura ei cu lumea exterioară universului său populat cu amintiri era mediată exclusiv de Oreste – un *conductor* cu totul special, mai degrabă un „cenzor“ al realității, decât un fidel mesager al acesteia. Oreste era convins că își protejează mama ținând-o departe de zbuciumul lumesc, și făcea o mare risipă de energie pentru a-i preveni încercările de a străpunge obstacolul imponderabil al geamului aflat de partea opusă ungherului unde-și avea patul. Femeia nu era la curent cu schimbarea vremurilor, dar avea reflexele încă vii și evoca din când în când numele unor demnitari din vechiul regim, căzuți azi într-o totală desuetudine, potențiale expodate în colecția lui Oreste. „Dar S. mai trăiește?“, își amintea ea de ultimul conducător pe care mai apucase să-l audă, la începutul ultimului deceniu, promițând că va schimba radical cursul vieții, că va introduce reforme și liberalizări. Nevolnică, infirmă cum era, femeia își închipuia că și fostul președinte se degradase, ceea ce nu era cazul. Comparația cu ei, ștabii imperiului dispărut – indivizi hieratici, austeri, asemenea unor figuri de basorelief, a căror individualitate fusese complet obturată de mecanismul impersonal al partidului unic – le era flagrant defavorabilă „lupilor tineri“ din fostele servicii secrete, deveniți peste noapte bancheri prosperi și șefi de partide, străini de orice fel de scrupule. Din fericire, uita repede întrebarea. „Nu merită să privești pe geam, anotimpurile au aceeași succesiune“,

îi spunea Oreste, străduindu-se să-i astâmpere angoasele cunoașterii. Și avea dreptate, într-un fel. Ce-ar fi văzut ea diferit față de ultima dată când ieșise în stradă? Niște tarabe cu mărunțișuri turcești, cerșetori zdrențăroși murdărind peisajul, câteva panouri publicitare care luaseră locul îndemnurilor la entuziasm în numele unor scopuri mărețe, niciodată atinse, de dinaintea *marii schimbări*? Natura umană rămânea fundamental imuabilă, o probase și președintele ce-și bătuse joc de speranțele lor: Oreste încerca să o facă pe maică-sa să priceapă acest adevăr dar, se pare, nu reușea să o consoleze prea mult.

Bătrâna, lipsită de relații cu exteriorul, trebuia să-și construiască mental un ambient convenabil. Din păcate, nu avea prea multe elemente la dispoziție. Se obișnuise cu gâlgâitul apei din țevile blocului, știa să identifice exact, după nuanțe numai ei perceptibile, apartamentul în care cineva folosisese WC-ul. În absența fiului său, bătrâna moțâia în pat, tresărind periodic la urletul câinelui-lup – proprietatea vecinului de deasupra, un rus pe care Oreste îl vedea mereu îmbrăcat doar în trening. Maică-sa recunoștea stările de spirit ale javrei după variațiunile de tonalitate ce-i ieșeau pe gâtlee, și zgomoatele specifice, de două ori pe zi, când individul ieșea să-și plimbe pocitania în curtea din spatele clădirii: scrâșnetul zăvoarelor de la ușa grea, ca de cazemată, zvârcolirea bezmetică a labelor puternice zgâriind metalul cu ghearele, anticipând scăparea din strâmtoare. În imaginația femeii câinele rusului, pe care nu-l văzuse niciodată dar căruia îi cunoștea atât de bine capriciile, lua proporțiile unui monstru temut, ascuns de ochii lumii într-un banal apartament de bloc. Când Oreste era acasă, bătrâna putea să asculte muzică populară, la un aparat de radio

cu care nu prindea decât un singur post, cel local. „Hai, Oreste, dă drumul la aparat, au început „melodiile la cerere“, zicea bătrâna și își frângea mâinile în patul ei. „Da, da, îndată, mamă, liniștește-te“. Oreste o învățase cu acest drog ritualic, pentru a ușura zilele amândurora – era, într-un alt limbaj, ilustrarea conceptului său despre caracterul structurii umane. Concertele unor așa-ziși „rapsozi“ care, indiferent de regimul politic, turuiau aceleași dulcegării stupide, înșurubați într-o eternă și radioasă ruralitate de carton, îi dădeau suferinței o stare de grație, făcând-o să plângă liniștit, împăcată cu sine însăși, de parcă ar fi regăsit ecourile unei existențe de mult apuse. Când pleca de acasă, Oreste, prevăzător, scotea încărcăturile din aparat, pentru a nu tulbura fragilul echilibru al mamei sale. Era de ajuns o clipă de neatenție și bătrâna putea să recepționeze, la alte ore decât cele rezervate obligatoriu muzicii populare, un buletin de știri care să o bulverseze, să-i spargă calmul leșios, întreținut cu atâta grijă de fiul ei.

*

„Ultimul gest pe care să-l faci, care mai are un sens în lumea asta bezmetică, este să omori pe cineva sau să te sinucizi. Numai așa mai poți ieși din anonimat, mai poți tulbura ceva în mizeria care ne copleșește!“ – Oreste avea uneori clipe de luciditate crudă, în raport cu care divagațiile sale politice păreau o joacă de copil. Era greu să le suporti, pentru că te lăsau fără replică. Cei care îl cunoșteau mai bine le puneau pe seama necazurilor lui de acasă, a cicălelilor mamei sale, care nu mai conteneau. Traiul de abandonăți, căci asta erau, în deplinul sens al cuvântului, agravase sănătatea șubrezită – fizică și mentală – a celor doi. Părăsind profesoratul, Oreste nu-și

Cuprins

Zilele după Oreste	7
Ilona și împărăția	20
Taxiul de noapte	37
O după-amiază cu Llosa	82
Engleza pentru cei care pleacă	101
Croaziera	134
Globul de cristal	214